

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชีพการเลี้ยงโคในประเทศไทยนับว่าเป็นอาชีพที่ทำสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ในอดีตเกษตรกรนิยมเลี้ยงโคเพื่อใช้แรงงานในไร่นา อาศัยพืชอาหารสัตว์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติและผลพลอยได้จากการเกษตร โดยเฉพาะฟางข้าวเป็นหลัก ส่วนจุดประสงค์รองคือ ขายเป็นโคเนื้อเมื่อปลดจากการใช้งานแล้ว หรือเมื่อมีจำนวนมากเกินความจำเป็นในการใช้แรงงาน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 การใช้แรงงานโค เริ่มลดน้อยลงและหันมาใช้เครื่องจักรกลแทน เกษตรกรจึงขายโคงานออกไป ทำให้จำนวนโคลดลง ราคาเนื้อโคค่อย ๆ ขยับสูงขึ้น เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรส่วนหนึ่งหันมาเลี้ยงโคเพื่อขายเนื้อเป็นจุดประสงค์หลัก การเลี้ยงโคเนื้อจึงเป็นหนึ่งในไม่กี่อาชีพของเกษตรกรไทยที่สามารถทำกำไรให้แก่เกษตรกรหรืออย่างน้อยก็ไม่เคยขาดทุน และเป็นอาชีพของเกษตรกรรายย่อยเป็นส่วนใหญ่ (จรัญ จันทลักษณ์, 2550: 9) การเลี้ยงโคเนื้อได้มีการพัฒนามากขึ้น มีการนำเข้าโคพันธุ์เนื่องจากต่างประเทศ มีการลงทุนและการทำแปลงหญ้ามีลักษณะทำแบบธุรกิจ โดยมีการวางแผนการผลิตและการดูแลเอาใจใส่อย่างเข้มงวดและต้องลงทุนสูง (ปรารธนา พดุกษะศรี, 2548: 10) ทำให้โคเนื้อจัดเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างมากชนิดหนึ่งของประเทศไทย นอกจากโคเนื้อจะเป็นสัตว์ใช้งานที่มีความจำเป็นต่อเกษตรกรในชนบทแล้ว เนื้อโคยังเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์ นอกจากเนื้อและผลิตภัณฑ์เนื้อที่ได้จากอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคเนื้อแล้ว ยังมีผลพลอยได้อีกหลายอย่างที่สามารนำมาใช้ประโยชน์ อาทิ หนัง กระดูก รวมทั้งมูลโคซึ่งนำมาทำปุ๋ยหมักและแก๊สชีวภาพ แต่โคเนื้อในประเทศไทยมีจำนวนลดลง ในขณะที่ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงมีการลักลอบนำเข้าโคเนื้อจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้เกิดปัญหาโรคระบาดสัตว์ ส่วนเนื้อโคคุณภาพดีที่ใช้ประกอบอาหารตามโรงแรมและภัตตาคารใหญ่ ๆ ตลอดจนใช้ในการประกอบอาหารของบริษัท เช่น บริษัท การบินไทย เป็นเนื้อโคที่ต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศเกือบทั้งหมด (กรมปศุสัตว์ 2549: 45) เมื่อปริมาณความต้องการเนื้อโคเพื่อบริโภคมีสัดส่วนที่สวนทางกับปริมาณโคเนื้อที่มีการเลี้ยงภายในประเทศเช่นนี้ จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเพิ่มปริมาณเนื้อโคให้

เพียงพอกับการบริโภค เพราะถ้าปริมาณการเลี้ยงโคนเนื้อไม่เพียงพอแล้ว สถานการณ์ภายนอกจะอยู่ในภาวะที่ขาดแคลนเนื้อโค และต้องซื้อเนื้อโคในราคาที่แพงขึ้น

การเลี้ยงโคนเนื้อในทุกภาคของประเทศในช่วงที่ผ่านมา มีการส่งเสริมการขยายการผลิตโคนเนื้อจากภาครัฐ ประกอบกับราคาอยู่ในเกณฑ์ดี ทำให้มีการขยายตัวในการเลี้ยงโคนเนื้ออย่างต่อเนื่อง จำนวนโคนเนื้อในปี 2549 มีทั้งสิ้น 8.03 ล้านตัว เป็นโคนเนื้อพันธุ์พื้นเมือง 4.82 ล้านตัว และโคนเนื้อพันธุ์ลูกผสม 3.21 ล้านตัว เพศผู้ 2.16 ล้านตัวและเพศเมีย 5.87 ล้านตัว เป็นโควัยเจริญพันธุ์ที่ให้ลูกได้ 3.20 ล้านตัว ผลิตลูกโคได้ประมาณ 1.68 ล้านตัว พื้นที่ที่มีการเลี้ยงโคนเนื้อมากที่สุด ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4.32 ล้านตัว รองลงมาภาคเหนือ 1.56 ล้านตัว ภาคกลาง 1.32 ล้านตัว และภาคใต้ 0.84 ล้านตัว (กรมปศุสัตว์, 2550: 15) อัตราการบริโภคเนื้อโค 2.5 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ในขณะที่เดียวกันมีการนำเข้าโคมีชีวิตจากประเทศเพื่อนบ้านปีละ 0.3 ล้านตัว นำเข้าเนื้อโคคุณภาพดีจากต่างประเทศปีละ 1.3 ล้านกิโลกรัม คงเหลือเป็นเนื้อเพื่อการบริโภคจริงในประเทศเพียง 42.29 ล้านกิโลกรัม และนำเข้าผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เช่น หนัง เขา กระดูก เครื่องใน และอื่น ๆ มูลค่า 8,257 ล้านบาท เนื้อโคที่บริโภคภายในประเทศมาจากโคนเนื้อในปริมาณ 1.03 ล้านตัว นอกจากนี้ยังได้มาจากโคนมอีกจำนวนหนึ่งจากแม่โคที่ปลดระวาง 0.02 ล้านตัว และลูกโคนมเพศผู้ 0.09 ล้านตัวที่เกษตรกรนำไปเลี้ยงเป็นโคขุน 0.02 ล้านตัว และจำหน่ายเป็นเนื้อลูกโค 0.07 ล้านตัว รวมผลิตเนื้อโคได้ประมาณ 5.6 ล้านกิโลกรัม (กรมปศุสัตว์, 2550: 1) หากมองถึงแนวทางการส่งเสริมของภาครัฐและความสนใจของภาคเอกชน จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงโคนเนื้อเพื่อผลิตเนื้อโคคุณภาพดีเป็นเป้าหมายสำคัญที่ทุกฝ่ายให้ความสนใจ ในส่วนของกรมปศุสัตว์ ได้ดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้ออย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มจำนวนโคนเนื้อให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคเนื้อโคภายในประเทศและลดการนำเข้าเนื้อโคจากต่างประเทศ ทำให้ราคาโคนเนื้อสูงขึ้น เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรหันกลับมาเลี้ยงโคกันมากขึ้น กรมปศุสัตว์จึงได้จัดสรรงบประมาณพร้อมทั้งศึกษาวิจัยและจัดทำโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อหลายโครงการ เช่น โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อล้านครอบครัว โครงการธนาคารโค-กระบือ กิจกรรมกลุ่มสาธิตการเลี้ยงโคนเนื้อ และกิจกรรมฟาร์มโคนเนื้อสาธิต ซึ่งรูปแบบการส่งเสริมจะเน้นการส่งเสริมแบบเป็นกลุ่ม โดยสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต การจัดฝึกอบรมให้ความรู้ รวมไปถึงการสาธิตการเลี้ยงโคนเนื้อทั้งในรูปแบบกลุ่มและฟาร์มโคนเนื้อสาธิต

ในปี 2550 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนเนื้อจำนวน 14,278 ครัวเรือน มีจำนวนโคนเนื้อทั้งสิ้น 81,922 ตัว ส่วนใหญ่อยู่ในระบบการเลี้ยงแบบปล่อยให้เดินแทะเล็มหญ้าธรรมชาติในพื้นที่สวนยาง สวนปาล์ม น้ำมัน พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ว่างเปล่า ภายใต้การเลี้ยงดูของเกษตรกรรายย่อย โคนเนื้อที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง ซึ่ง

พบว่า การเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกรยังคงเป็นอาชีพเสริม มีการลงทุนต่ำหรือไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ใช้แรงงานในครอบครัวดูแลโคที่ปล่อยแพะเสริมหญ้าธรรมชาติ ไม่มีการเสริมอาหารชั้น ทำให้มีการเจริญเติบโตต่ำ แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรเลี้ยงโคนเนื้อในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ ปัญหาราคาโคเนื้อที่ตกต่ำ ปัญหาการตลาด ปัญหาการปรับปรุงพันธุ์ ปัญหาการลักลอบนำเข้าโคเนื้อจากต่างประเทศ และปัญหาเนื้อเถื่อนที่มีราคาขายปลีกเพียง 70-80 บาทต่อกิโลกรัม ปัญหาโรคระบาดและสุขภาพสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2550: 12)

จากเหตุผลดังกล่าว การศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่ควรจะศึกษาเพื่อจะได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร และนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาการส่งเสริมแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนเนื้อ ให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพทั่วไปของเกษตรกร สอดคล้องกับนโยบายของโครงการและ สนับสนุนกิจกรรมโครงการ และแผนงานส่งเสริมต่าง ๆ ทั้งโครงการปกติ โครงการตามยุทธศาสตร์จังหวัด รวมทั้งโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อของหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาสภาพการเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

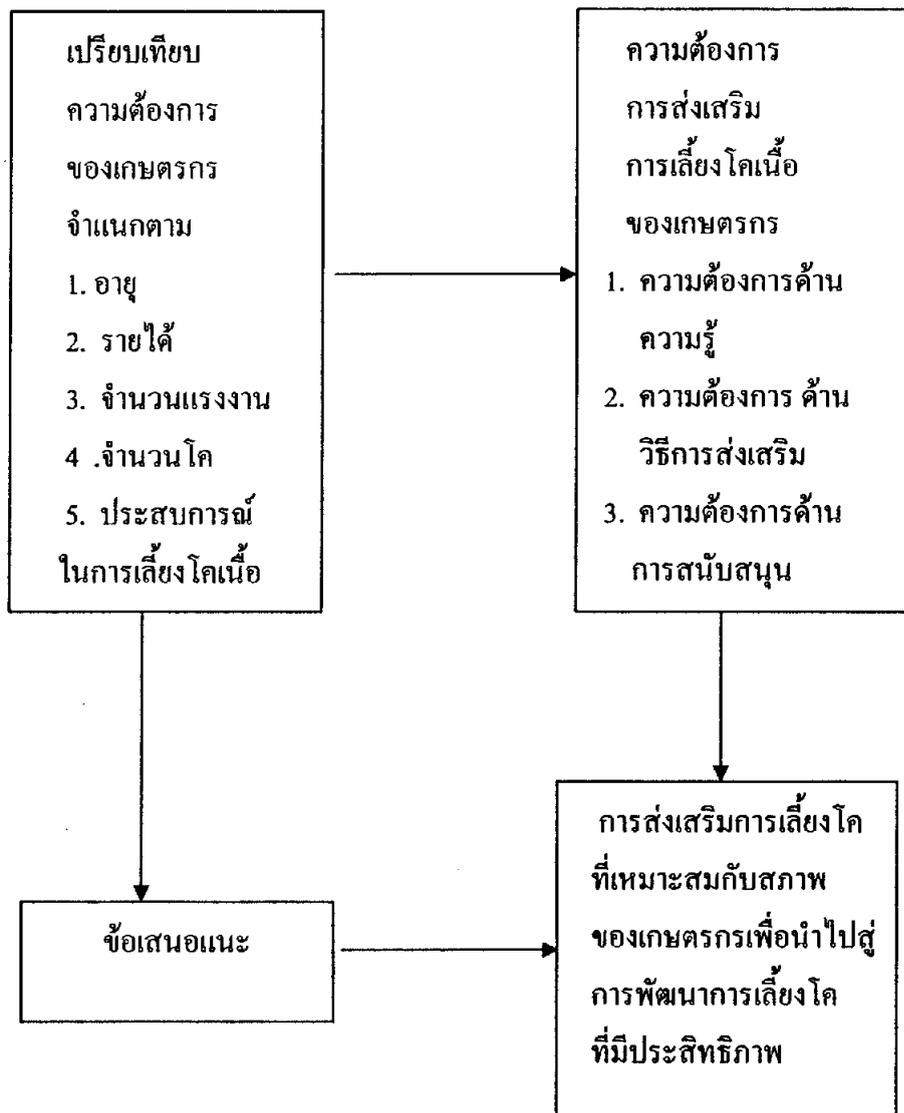
การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคนเนื้อและปัญหาในการเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อของเกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม และสภาพการเลี้ยงโคนเนื้อที่แตกต่างกัน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผสมผสานจากแนวความคิดที่ได้จากการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อ เพื่อสร้างกรอบในการวิจัยและวิเคราะห์ โดยได้แยกประเด็นในการวิจัยออกเป็นลักษณะพื้นฐานบางประการด้านสังคมและเศรษฐกิจ สภาพการ

เลี้ยงโคและปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อ ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งผลการศึกษาจะนำไปใช้เป็นแนวทางแก้ไขและวางแผนพัฒนาการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อให้ตรงกับความ ต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อต่อไป

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

การศึกษารุ่นนี้ได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยดังนี้

4.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อไม่แตกต่างกัน

4.2 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อแตกต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อไม่แตกต่างกัน

4.3 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อแตกต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อไม่แตกต่างกัน

4.4 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีจำนวนโคเนื้อแตกต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อไม่แตกต่างกัน

4.5 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อแตกต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อไม่แตกต่างกัน

5. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษารุ่นนี้ไว้ดังนี้คือ

5.1 ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาเฉพาะเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมดในอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีรายชื่อในทะเบียนของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2550 ในพื้นที่ 9 ตำบล จำนวน 164 ราย

5.2 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา กำหนดขอบเขตตัวแปรที่จะศึกษาไว้ดังนี้

5.2.1 ลักษณะพื้นฐานบางประการของเกษตรกร ได้แก่

- 1) ลักษณะพื้นฐานทางสังคม
- 2) ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

5.2.2 สภาพการเลี้ยงและปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่

- 1) สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ
- 2) สภาพปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่

- (1) ปัญหาด้านการเลี้ยงโคนม
- (2) ปัญหาด้านอาหารสัตว์
- (3) ปัญหาด้านการผสมพันธุ์
- (4) ปัญหาด้านโรคระบาด
- (5) ปัญหาด้านการตลาด

5.2.3 ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ได้แก่

- 1) ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม
- 2) ความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม
- 3) ความต้องการการสนับสนุนในการเลี้ยงโคนม

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาเรื่องนี้ได้นิยามศัพท์ในการศึกษา ไว้ดังนี้

6.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม หมายถึง เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

6.2 ความต้องการ หมายถึง ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโค ด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโค และด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโค

6.3 การส่งเสริม หมายถึง การถ่ายทอดหรือการเผยแพร่บริการความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมให้แก่เกษตรกร ตลอดจนการใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ การสนับสนุนการผลิตและการตลาดในด้านต่าง ๆ แก่เกษตรกรอื่นจะส่งผลให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและเพิ่มรายได้

6.4 โคนม หมายถึง พันธุ์โคนมที่มีความเหมาะสมในการเลี้ยงเพื่อให้เนื้อ ได้แก่ พันธุ์พื้นเมือง พันธุ์ลูกผสมระหว่างอเมริกันบราห์มันกับพันธุ์พื้นเมือง และโคลูกผสมยุโรป

6.5 บริเวณที่สาธารณะ หมายถึง พื้นที่สาธารณะประโยชน์ภายในหมู่บ้าน ตลอดจนบริเวณพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต

6.5 บริเวณที่รกร้าง หมายถึง พื้นที่ส่วนบุคคลภายในหมู่บ้านที่ไม่ได้ทำประโยชน์ ได้แก่ พื้นที่โครงการจัดสร้างหมู่บ้านของเอกชนที่ปล่อยให้รกร้าง

6.7 ระบบการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร หมายถึง รูปแบบการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเลี้ยงโคนมกับการปลูกพืช

ได้แก่ การทำสวนยาง การทำสวนปาล์ม น้ำมัน และการทำสวนไม้ผล ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สนับสนุน
เกื้อกูลซึ่งกันและกันในการใช้ทรัพยากรในไร่นา

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษารั้วนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

7.1 ทำให้ทราบถึงสภาพการเลี้ยงโคเนื้อและปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรใน
อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อันจะนำไปสู่การพัฒนาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น

7.2 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการวางแผน
ปรับปรุงงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกรใน
ท้องถิ่น ตลอดจนการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศต่อไป

7.3 เป็นประโยชน์แก่นักวิจัย นักวางแผน ผู้สนใจโดยทั่วไป และหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อใช้วางแผนในการจัดทำงบประมาณสนับสนุนปัจจัย
การผลิตโคเนื้อของเกษตรกรให้ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร

7.4 เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อต่อไปใน
อนาคต